

Csabai László

Éber álom

Dési Ádám tölt a konyakból. A kirakathoz lép. Ott issza meg. Bár tudja, hogy jobban látni egy étteremből az utcát, mint fordítva, vágyik, hogy felfigyeljenek rá a moszkvaiak. Mert ő itt most úr. Éreztetik vele a pincérek is. Kiszolgálással, hajlongással. És főleg a számlával. Az áltagosnál többet csálnak számoláskor. És még így is neveltségesen olcsó minden. A grúz és az örmény tagköztársaságból származik a legtöbb nemes szesz, ám itt, a Sirály étteremben kárpátaljai Tisza konyakot kínálnak. Ádám nem ért az italokhoz, de mivel a nedű édes, tehát borzongás nélkül iható, benyakalt már belőle hat pohárával.

– Válassz egyet! Én is fogok – mondja a magyar diák mellé lépve Andrej Kuzmin, a csoporttárs-barát, és kimutat az Arbatra.

A sétálóutca tócsái, épületei bíborban ragyognak. Van egy mélyvörös keretben világító Lenin arckép, mégis máshonnan jön a királyi fény. A föld alól. Nyolcszáz év Moszkvája gyűlt ott meg. Az erőszak, a nyomor és a füst már elhagyta ezt a múltat, s ami eléri a felszínt, az a Kelettől és Nyugattól is különböző báj és lélek: az orosz lényeg, amit maguk az oroszok is inkább csodálnak, mint értenek.

Andrej nem étteremre vagy üzletre gondolt, hanem lányra. Ő is ivott, ezért azt hiszi, nincs most lehetetlen, akit ő vagy Ádám választ, annak sorsa eldőlt. Legalábbis egy éjszakára.

Ádám minden orosz lányt kedvel. Akinek az arca, alakja nem vonzó, annak is élvezettel hallgatja a csevegését. De sok a kifejezett szépség. Ezeknek a szeme mintha folyton csodálkozna. A nyakuk pedig hosszú. Ádám szereti egy ilyen nyakhoz dörgölni az orrát. Jó az érintés. És jó a lány illata. Mindegy, milyen gyakran fürdik.

– Nem akarok lányt választani. Válasszon ő engem! – mondja Ádám önelégülten. Aztán elszégyelli magát.

– Rendben, Ádám Istvánovics Dési. Kiülünk és várunk.

Európában a lotyók szólítanak meg idegen férfiakat. Moszkvában a tisztességes lányok is. A szemérmükön felülkerekedik a másik iránti kíváncsiság. Sok nem orosz van az eurázsiai birodalom fővárosában, de sokkal izgatóbban idegen egy angol, olasz vagy akár magyar, mint egy ukrán vagy baskír.

Jobbra lánycsoport, balra fiúcsoport. A fiúk körbeveszik vezérüket. Az egy ezüstösen csillogó, miniatűr (alig téglányi) Sport-2-es dnyepropetrovszki tranzistoros szuperrádiót tart a kezében. Irigyelt személy, akinek ilyenje van, noha azon a szirupos honi slágerek szólnak, Beatles alig. Pedig a négy gombafejűért rajong a szovjet ifjúság. Számaikat kalóz röntgenlemezekon terjesztik, öltözéküket másolják: az Arbat fiataljai is hosszú nyakú Beatles pulóver (bitlovka) és katonai lábbeliből átalakított Beatles bakancs. Előző nap bement a tévé, hogy a liverpooli négyes feloszlott. A fiatalság nem hisz az állami hírügynökségnek, így még reménykedhet.

A fiúk és a lányok kezdenek átkiabálni egymásnak. Röpködnek a nevek.

Andrej rágyújt. Közben újra sikerül elkapnia annak a lánynak a tekintetét, akivel egy ideje szemez. Andrej felemeli a cigarettásdobozt, és kérdően néz a lányra. Az a barátnőjéhez fordul, kuncognak, majd már leplezetlen szemlélik a két egyetemistát. Elindulnak feléjük.

– A nevem Viktória. És nem dohányzom – mondja a bátrabb, egy magas, arányosan telt idomú, fekete hajú leányzó.

– Én Másenyka vagyok. Vagyis Mása. És én sem dohányzom – mondja ajkát harapdálva a másik lány. Az ő teste fejletlenebb, valószínűtlenül vörös hajához viszont jól pászol arcának pírja.

– Pokolba a dohánnyal! – és Andrej eldobja félig szívott cigarettáját. – Én Andrej vagyok. Eredeti szibériai. Irkutszkból. Ahol Kolcsakot vízbe fojtották. Ő a barátom, Ádám. Eredeti magyar.

A két orosz lány csodálkozó tekintettel mered a magyar fiúra. Viktória megtapogatja a vállát, mintha vizsgálná, valódi, hús-vér ember-e. Aztán megsimogatja a fejét:

– Szép, boglyas hajad van. Mint a papagájomnak.

– A papagájnak toll van a fején, nem haj – feleli mosolyogva Ádám. – De nem bánnám, ha tollam lenne, tudnék repülni.

– Hallod, de szépen beszéled a nyelvünket!

– Azt tanulom. A Lomonoszovon.

– Dicséretes!

– Az én papám járt Magyarországon – szólal meg Mása, és újra elpirul. – A háború alatt. Részt vett Budapest felszabadításában. Kitüntetéset kapott érte. Hozott onnan egy órát. Meg egy zsák szeget.

– Szeget? Amivel a deszkákat...

– Azt, azt. Szeget.

– Mít kezdett a sok szeggel?

– '46-ban becsérélte hajdinadarára. Amikor az éhínség volt. Így élték túl

– Azoknak az időeknek vége! – vág közbe határozottan Viktória. – Már van mit enni. Fiúcskák, hívjatok meg saslikozni!

Viktória egy kicsiny volgamenti faluba való. Másával együtt a Moszkvai Könnyűipari Főiskolára jár. Szenvedélyes könnyűbúvár. A kerületi bűvárszpartakiádokat medencében tartják, a rendőrségnek viszont folyami merülésekkel segítenek. Vízihullák után kutatnak. Egy időben divat volt az efféle öngyilkosság. Már egyre kevésbé. Viktória szerint ez is jelzi, hogy jobban él a nép. Viktória szereti a hazáját és büszke rá.

– Csak azt a sok korrump hivatalnokot kéne felakasztani! – fakad ki most Viktória. – Meg a KGB-seket. Akik még magukban tüsszenteni sem hagyják az embereket. Meg fel kéne számolni a kolhozokat! A közösből mindenki csak lop. És a sorkatonákat legalább évente egyszer haza kéne engedni szabadságra.

Viktória és a két fiú tekintélyes mennyiségű saslikot pusztít el. A hús kissé nyers, Ádám nem tudja, szándékosan-e.

Konyakot rendelnek, ám az, furcsamód, nincs ebben a grúz étteremben. Édes vörösbor viszont van. Iszogatnak. Mása is, és ahogy a homlokába lógó haját fújdogálja, látni, hogy hat rá a kaukázusi nedű. De azért, amikor elveszi a pohárról a kezét, beleejti az ölébe, és úgy tesz vele, mintha idegesen kukoricát morzsolna. Barátnője mesterien tud egyensúlyozni az ingerlő rámenősség és a közönségesség között. Kifesti zsírtól már eleve csillogó száját, és a lényegre tér:

– Na, fiúcskák, fizessetek. Aztán menjünk. Mi kollégiumban lakunk. Ti is?

Andrej és Ádám bólint.

– Oda nem vihettek minket. Keresnünk kell egy szállodát.

A Nagy Október Hotel recepciósja összeráncolja homlokát a négy fiatal láttán, és kéri, személyi igazolvánnyal igazolják, hogy házastársi kötelékben állnak. Ádám csúsztat neki egy ötrubelest. Kisimul a homloka.

– Dési polgártárs, ön menjen a huszonegyesbe. Az egy háromágyas. Az egyik ágy még üres. Kuzmin elvtárs, ön menjen a harminckettesbe. Egy kijevi árubeszerző lesz a szobatársa. Már biztosan alszik. Ne ébressze fel. A hölgyek pedig... – és a recepciós beosztja őket is üres ágyakra, mert az eurázsiai birodalom nem engedheti meg magának azt a pazarlást, hogy egy szállodában a szobák nem színültig legyenek megtöltve. Ádám még egy ötrubelest csúsztat a portárnak, aki úgy dönt, most kivételesen mégis megengedheti a birodalom. Andrej a kilences szoba kulcsát kapja. Viktória azonnal belekarol, és szinte húzza maga után. Ádámnak a tizenháromas szoba jut. Mására néz. A lány bólint.

Mása végighúzza ujját a virágcserpeket tartó polcon és az éjjeliszekrényeken. Poros mindkettő. Pedig takarítanak, mert kloroform szaga érződik. Az ágynemű tiszta, kemény. De hideg. A birodalomban vagy túlfűtenek, vagy nem fűtenek. Mint most. Bár nappal kellemes az idő, estefelé még megdermed Moszkva. A lány azonban szakértelemmel megvizsgálja a csöveket. A fő fűtőszál meleg. Tehát csak ki kell csavarni a szelepet. Megteszi. Gurgulázó hang érkezik. A anyag tömítésnél pedig rozsdás víz.

– Toljuk össze a két ágyat? – kérdi Ádám.

A lány segít neki, aztán ruhástól bújik a paplan alá.

Így a fiú sem vetkőzhet le. A paplanra telepedve simogatja a másik lángoló varkocsát. Elképzeli Mását kicsiny mellekkel. Jól állnának neki. Aztán azt, hogy váratlanul nagy emlők bomlanak ki a blúzából. Ez a kép is felvillanyozza. Érzi, ahogy az életre kapó fűtőbordák ontani kezdik a meleget. Benyúl a dunyha alá, és megmarkolja Mása csípőjét. A lány megrázkódik.

– Nem akarod? – kérdi az egyetemista csalódottan, pedig számított erre.

– Még nem.

– Hát akkor mit csináljak?

Mása azt feleli: poj!, vagyis énekelj, de ezt Ádám annyira valószínűtlennek tartja, hogy azt hiszi, félreértette, és a lány azt mondta: pej!, vagyis igyál.

– Nem iszok többet. Nem akarok részeg lenni.

– Énekelj!

A fiú térdre áll, hogy alaposabban megszemlélhesse a lány arcát. Nincs rajta ugratás, csúfolódás jele.

– Énekelj nekem! Mert én... nekem ez így túl gyors.

– Még nem voltál férfival?

– De igen – hazudja, szemlesütve Mása.

– Nem ismerek orosz népdalokat – hazudja Ádám, mert az egyetemen orosz népzene speciálkollégiumra jár.

– Akkor énekelek én.

Mása halkán dúdol. Egybeérnek a dalok, áthullámzanak egymáson. Bölcsődalok ezek főleg. Időtlenek, néptől, nyelvtől függetlenek. Átkopognak a szomszédból. Mása elhallgat.

– Vakargassam a hátad? – kérdi Ádám, hogy oldja a másik megszeppenését.

– Az nagyon jó lenne.

A fiú lehúzza róla a paplant, és próbálja benyúlni a blúza alá.

– Inkább a ruhámon keresztül vakargass.

Ádám bólint. A lánynak vékony bőre van, mint egy szibériai patakban eltévedt halacsckának.

– Átmegegyek Viktóriához! – ugrik fel hirtelen.

– Ne zavard őket! – fogná vissza Ádám, de Mása felkapja cipőjét, s már ki is lép a folyosóra. Még visszafordul: – Túl sokat jelentesz már nekem ahhoz, hogy maradjak

Ádám, egyedül maradván, mégis tölt magának egy pohár bort. Túl édes. Azért megissza. Közben felfedez egy festményt. A címe: „Mi, a Holdon.” Két szovjet űrhajóst ábrázol, amint egy Hold felszínén lévő sziklából Lenin szobrot faragnak. Az eurázsiai birodalom '61-ben ámulatba ejtette a világot, amikor Gagarint fellőtték a világűrbe. Viszont tavaly az amerikaiak leszálltak a Holdon. Ez megrázta a birodalom vezetőit. A festmény mellett egy plakát. Könnyező férfi emeli fel figyelmeztetően az ujját. Szájához az van írva: „Eltársak, ne dolgozzatok mérgező anyagokkal, ha erősen fúj a szél!”

Kopognak. Viktória lép be. Ádám felszabadít vendégének egy széket, de az ledobja fürdőköpenyét, és ráveti magát a fiúra. Aki csodálkozni sem képes, megtapasztalva a lány rutinját.

De nem sokáig marad a merész angyal.

– Mennem kell, Adamuska... – mondja, újra belebújva köpenyébe.

– Legalább egy órácskát maradj még!

– Nem lehet. Éjfél van. Még éppen elérjük az utolsó buszt a kollégiumhoz. Andrej hazakísér minket.

- És legalább jó volt velem?
- Viktória meborzolja a fiú haját.
- Ne aggódj! Ma két szép élménnyel gazdagodtam.
- Két élm... Hát... előttem Andrejjel is?
- Mit vártál?
- Persze, persze...
- Megyek. Aludj nyugodtan, Adamuska!

De Ádám nem alszik nyugodtan.

Amikor felfogja, hogy a testnedvei keveredtek Andrejével, zuhanyozni akar. De nincs víz. Visszafekszik gondolkodni, mi legyen, s így szunnyad el. Szakaszosan, vissza-visszatérve a valóságba. Ilyenkor villogó lámpát lát, hörgő radiátort, dudáló autókat hall. Vagy mindez már a valóságot ismétlő álom? Az bizonyára nem a valóság, hogy Andrejjel ketten tekeregnek Viktória testén. A lány pedig nyaladza kacag. És a fejére húz egy lyukas zsákot. A zsákon felirat: Rädä Barnen. Nyárligeten a Rädä (a helyiek nyelvén „Ráda”) mentette meg a lakosságot a világháború után. Ádám tudja, hogy a főtéren asztalokat állítottak föl a tizennégy éven aluli gyerekek számára, akik csak a zöldséglevest ették meg, a kenyérkét hazalopták a családnak. Így tett a hátéves Sanyi, Ádám bátyja is. A csecsemő Ádám pedig kenyérpépen maradt életben. Viktória most megrázza fejét, melyről leesik a zsák. De ami előtűnik, az nem a lány arca. Hanem Rákosié. Rákosi '55 novemberében járt Nyárligeten. A demokratikus átalakulás szükségességéről, és a torzulások elkövetőinek felelőségre vonásáról beszélt. Ádám nem tudja, kisgyermekként az apja nyakában ülve élve látta-e a vezért, vagy csak később, egy régi Nyárligeti Naplóban látott újságkép rögzült saját emlékként az elméjében. Ami mindig előhoz egy másik élményt: nagyapja az eperfához kötve, miközben a begyűjtők átkutatják Sóstóhegyen a portát. Olyan éles minden mozzanat, mintha csak tegnap történt volna. Pedig ekkor Ádám még öt éves sem volt. Az lehet, hogy nagy- szülei olyan sokszor mesélték el ezt, hogy filmmé álltak össze benne az elképzelt történések. Viktória testén most már nem kell osztoznia Ádámnak Andrejjel. Andrej felszívódott. A lány pedig megismétli azt a produkciót, amire pár órája a valóságban is képes volt. A fiú gyönyörködve nézi. Megmarkolja csipőjét, mellét, állát. A lány arcát eltakarja a haja. Ami most már nem fekete. Átváltozott ártatlan-izgató rótvörössé. Ez a csúcspont.

A következő kép, hogy oldalra fordulva pihegnek. Ádám simogatni kezdi a másik karját, harapdálja a fülét. Mire az megfordul. De nem Viktória, és nem Mása, hanem Rákosi arca néz vissza rá.

Csipős füst sodorja el ezt. A sóstóhegyi kert. Másodkelésű dinnye és uborka papírrá száradva. Mivel azonban októberben már nedves a levegő, nehezen kap lángot a dinnyehéj. Frissen érkezett varjak figyelik a gereblyéző, buckát igazgató nagyapát. Aki káromkodik, és rágyújt. Megkínálja Ádámot is. Így már dohányfüst keveredik a hulladékfüstbe.

- Ha visszajössz, téríteni fogsz te is?

Ádám nem érti nagyapa kérdését. Aztán megérti. És igazságtalannak tartja. „Mi köze Puskinnak meg Turgenyevnek a kommunistákhoz?” – gondolja sértetten. De eszébe jut, hogy az iskolákban általában az orosz szakos a párttikár, és hogy az orosz nyelvkönyvek propaganda olvasmányokkal vannak tele. „Tehát van közük hozzá. Nem, nincs, nincs közük!” – kezd el csapkodni a kezével Ádám, mintha a rá tekeredő cigaretta- és gázfüsttől akarna megszabadulni.

Megfogják a kezét. A recepció az.

- Keljen fel elvtárs! Fél kilenc van. Ideje reggelizni.
- Hagyjon! Nem reggelizek!
- Tízkor el kell hagynia a szobát.
- De én álmos...
- Kiveszi még egy napra?
- Nem, nem... Elnézést. Összeszedem magam.

Ádám bebotorkál a mosdóba. Van víz. Megmossa arcát, derekát. Megtörölközik. És belenéz a tükörbe. Ketten nézek vissza rá. Saját maga és Rákosi. Megrázza a fejét. Még mindig ketten vannak. Megfordul. Rákosi áll előtte.

- Maga hogy a fenébe kerül ide? – hátrálna kérdés közben Ádám, de a mosdóba ütközik.
- Één? Hát mér ne lehetnék itt? – dörgi mérgesen, a magánhangzókat furcsán ejtve a megszólított. – Ide irányított a recepciós. Egy szabad aágyra. De maga összetolta a két aágyat.
- Nem volt szabad ágy. Egy lánnyal, együtt kaptam ezt a szobát.
- Mikor jöttünk Fenyicskával, épp távozott egy fiatalember és két lány. Az egyik fekete volt, a másik vörös.
- Ó, igen. A vörös... Ők az ismerőseim.
- Én kaptam itt, magánál egy aágyat, és Fenyicska sem kapott külön szobát, mert a harmadik emeleten volt még egy üres aágy egy idős hölgy mellett.
- Ki az a Fenyicska?
- A nejem.
- És mit akar tőlem, maga... Rákosi...
- Één? Mit akarnék? Csak zuhányozni – és a volt pártvezér nagyot ásítva az ágyékát kezdi vakarni. Méretes hasa olyan karimával omlik alá, hogy alatta eltűnik a keze. És az is, amit vakar. Talán nincs is ott semmi. Ami viszont egészen biztosan hiányzik a testéből, az a nyak. Feje közvetlenül a vállain nyugszik.
- Maga tényleg Rákosi?
- Igen. Nézzen meg, ha nem hísz nekem!
- Nem Kirgiziában él?
- Éltem ott. De már Gorkijban lakom. Az innen...
- Nincs messze, tudom. Hát... Ez képtelenség! Otthon nem fogják elhinni, ha elmesélem. Rákosi élvezettel veszi tudomásul Ádám zavarát.
- És mit csinál Moszkvában, fiatalember? Esetleg a nevét is elárulja?

Reggelire négy rubelért adnak kásás margarint, vizes kenyeret és első osztályú füstölt angolnát. Rákosi a fiú megkérdése nélkül három adagot rendel. S közben megérkezik a felesége. Ádám csodálkozik, mennyire hasonlít a két ember. Termetre. És arcra. Pedig a nő akár egy mongol. És mégis.

- Fenyicska, bemutatom neked újdonsült egyetemista barátomat: Dési Ádámot.
- A nőnek kis madárkeze van. De magabiztosan szorítja meg a diákét. Egy pincér vodkát tölt hármójuknak, bár Ádám nemet int a kezével. A nő lehúzza. Rákosi csak megszagolja.
- Beteg vagyok. Zsíros húsok, alkohol tilos. Még a végén meghalok, mielőtt viszontláthatnám a hazámat. Szoktak rólam otthon beszélni az emberek?
- Nyárligeten gyakran emlegetik és szidják az exvezért. (Azok is, akik az ő idejében törtek föl.)
- Szoktak.
- És miket mondanak rólam?
- Változó.
- És Kaádárról? – vált idegesen Rákosi.
- Változó.
- Rákosi felemeli az asztalterítő szélét. A fiú azt hiszi, bele akarja törölni a száját, de nem, csak oda kuncog.
- Hazamegyek, mindent tisztázok. És beolvasok nekik! Hogy hazánkat a Nyugat szolgálójává tették. A fiatalok már dzsinszadrágban járnak! Hogy a kádári diktatúra helyett vissza kell hozni az igazi munkásdemokráciát. Aztán elvonulok vidékre. Egy tanyaára. Vagy egy vadász-házba.
- Én nem elköltözöm Pestről! – jelenti ki magabiztosan az asszony. – Én elmegyek legfeljebb Szentendrére. No és fiatalember, te melyik egyetemen tanulsz magad?
- A Lomonoszovon. Orosz irodalmat.
- Tetszik az neked?
- Nagyon.
- Jók neked előadók?

– Igen. Főleg az összehasonlító irodalomtörténet professzora. Ő a tanszékvezető. Szuggesztív. És objektív.

– Objektív? – horkan föl Rákosi. – Miért jó az? Minden művészet és humán tudomány i-de-o-lo-gi-kus.

– Ő a művekre összpontosít.

– Hogy hívják neked ezt tanárt? – kérdi előrenyújtott fejjel az asszony.

– Pavel Koszigin.

Rákosi és a felesége kezében megáll az evőeszköz. Egymásra néznek. Havonta jönnek a fővárosba, hogy egy régi elvtárstól kérjenek segítséget a hazatelepüléshez. És mindig csak ígéreteket kapnak.

– Ez a Koszigin nem rokona a centraálkmités Alekszej Kosziginnek?

– Az öccse, tudtommal.

– Ádám fiam – és közelebb húzza a fiúhoz a székét Rákosi. -, gyakran beszél maga... beszélsz te ezzel a Kosziginnel?

– Szoktunk beszélgetni. Szemináriumon. Legutóbb Nyekraszov líráját...

– És Magyarországról?

– Fel szokott jönni. Mert a szemináriumi csoportban magyarok, lengyelek és keletnémetek vannak. Koszigin emlegeti, mennyire más romantikát képvisel Petőfi, Heine, Mickiewicz és Puskin. Puskin már a realizmus...

– Fiam, az én nevem még mond valamit a tisztességes kommunistáknak! Akiket nem hang-holt ellenem Kaádár. És annak a csibésznek nem ér el mindenhová a keze. Mikor tudnék én ezzel a Pavel Kosziginnel beszélni?

Ádám gyomrát ingerli a vodka, noha alig érzi a szagát. Elég a látványa. Nehezen nyel, nehezen vesz levegőt. Legszívesebben lesodorná az asztalról. És még jobban ingerli ez a kis buborékfejű ember. Aki nem hasonlít szörnyetegre. Csak legfeljebb annyira, amennyire a gyík rokona a dino-szaurusznak. Ádám úgy érzi, külön megalázás a sötét évek elszenvedőinek, hogy egy ilyen bohóc uralkodott felettük. És akkor a fiú megragadja az életlen kést.

De nem döf, nincs ehhez ereje. És egyébként is két fekete gorilla veszi közre Rákosit.

Közlik vele: vagy azonnal beszáll hozzájuk, és visszamegy velük Gorkijba, vagy a Ljubjankára viszik kihallgatni. Rákosi tiltakozik, mire karjánál fogva megemelik, s már viszik is. Felesége csitítgatva követi. Segít beszuszakolni urát a fekete Pobjedába.

Ádám kabátjával a hóna alatt lép ki az utcára. Undorán már felülkerekedett a csodálkozása. És az öröm, hogy egy élete végéig mesélhető történet részese lett. S mindent beragyog az ígéret, hogy Mása megszerezhető. Türelemmel. És szeretettel. És jó, hogy csak úgy.

Megütögetik a vállát. Két markos pincér fogja közbe.

– Uram, elfelejtett fizetni – mondja a kopasz.

– Fizettem, kérdezze meg a recepcióst!

– A reggelit felejtette el kifizetni.

– Meghívtak.

– Mi erről nem tudunk.

– Az, akit...

Ádám összeszámolja a pénzét. Kilenc rubele maradt.

– Tessék, a maradékot tartsa meg!

– Ez kevés, uram. Háromszor négy rubel a reggeliért, és háromszor három a vodkákért. Az összesen huszonegy rubel – mondja a kopasz pincér, és míg társa megragadja a gallérjánál Ádámot, ő ökölbe szorított kézzel boksz alapállást vesz föl.